

**Faculty of International Relations
Working Papers**

1/2012

**Hledání ideálního státního uspořádání
v Iráku**

Ahmed Khalid

Volume VI

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Název: Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání: Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3, IČO: 61 38 43 99
E 17794
Evidenční číslo MK ČR: 1802-6591
ISSN tištěné verze: 1802-6583
ISSN on-line verze: Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc.
Vedoucí projektu: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3
+420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Studie procházejí recenzním řízením.

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)

Vysoká škola ekonomická v Praze

Olga Hasprová

Technická univerzita v Liberci

Zuzana Lehmannová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Marcela Palíšková

Nakladatelství C. H. Beck

Václav Petříček

Vysoká škola ekonomická v Praze

Blanka Říchová

Univerzita Karlova v Praze

Dana Zadražilová

Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod

Adelphi university, New York, USA

Peter Bugge

Aarhus University, Aarhus, Dánsko

Petr Cimler

Vysoká škola ekonomická v Praze

Peter Čajka

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Zbyněk Dubský

Vysoká škola ekonomická v Praze

Ladislav Kabát

Bratislavská vysoká škola práva

Ludmila Štěrbová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Eva Karpová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Václav Kašpar

Vysoká škola ekonomická v Praze

Jaroslav Kundera

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław,
Polsko

Larissa Kuzmitcheva

Státní univerzita Jaroslav, Rusko

Lubor Lacina

Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno

Cristian Morosan

Cameron School of Business

Václava Pánková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Lenka Pražská

emeritní profesor

Lenka Rovná

Univerzita Karlova v Praze

Mikuláš Sabo

Ekonomická Univerzita
v Bratislave, Slovensko

Naděžda Šišková

Univerzita Palackého v Olomouci

Peter Terem

Univerzita Mateja Bela, Banská
Bystrica, Slovensko

Milan Vošta

Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Josef Bič

Vysoká škola ekonomická v Praze

Hledání ideálního státního uspořádání v Iráku

Ahmed Khalid (ahmedkhalid1966@yahoo.com)

Abstrakt:

Studie je zaměřená na analýzu možnosti dosažení národního usmíření v Iráku cestou vytvoření spravedlivého státního uspořádání. V centru pozornosti jsou různé modely federace jako např. tripartitní federace a měkké rozdělení („tripartite federation-soft partition“), dvojfederace a federace četných regionů. Vysvětluje důvody centralizačních tendencí některých vlivných politických sil. Zabývá se historickými podmínkami pro vytváření přirozených regionů a jakým způsobem se konfesijní příslušnost projevovala při přerozdělování moci. Autora zajímala i problematika identity, která je důležitá při zvažování stabilního modelu státu a pro pevné zakotvení iráckého občanství. Klíčová byla analýza současného vnitřního poměru sil a vztahy mezi jednotlivými stranami, hnutími zastupujícím často konfesní či etnicky definované zájmy. V tomto kontextu byla důležitá otázka přerozdělení ropných zisků.

Klíčová slova: Šiité, Sunnité, vláda, centralizace, etnická menšina, ústava, sektářství, sdílení moci, volby, usmíření

Finding the ideal state structure in Iraq

Ahmed Khalid (ahmedkhalid1966@yahoo.com)

Summary:

The study is aimed at analyzing the possibilities of achieving national reconciliation in Iraq through the creation of a just public order. In the center of attention are various models of federations such as tripartite federation and „soft partition“, the Arab-Kurdish federation and the federation of many regions. It explains the reasons for centralization tendencies of some influential political forces. It deals with the historical conditions for the creation of natural regions and how the confessional affiliation manifested in the redistribution of power. The author also interested in issues of identity, which is important when considering steady state model and the solid anchoring of Iraqi citizenship. The key was to analyze the current internal balance of forces and relations between the parties, often representing the denominational movements or ethnically-defined interests. In this context, the important question of the redistribution of oil profits.

Keywords: shia, sunna, Government, centralization, ethnic minority, Constitution, sectarianism, power sharing, election, reconciliation

JEL: Z12, Z18, O20

Tento příspěvek je publikován jako konzultace.

Obsah

Úvod.....	7
1 Centralizace versus decentralizace v historických souvislostech.....	8
2 Pluralita identit a regionalismus	8
2.1 Etnické a konfesní dělení iráckých regionů v historické retrospektivě	8
2.2 Iráčtí šíité a tradice státnosti.....	9
2.3 Definování identit.....	9
3 Sektářská federace a Bushova administrativa.....	11
3.1 Projekt tripartitní federace.....	12
4 Ústava z roku 2005 a problematika federace	12
4.1 Centralizační úsilí Málíkiho vlády.....	13
4.2 Ústava a mechanismus vytváření federálních regionů.....	14
4.3 Ústava kurdského federálního regionu.....	14
5 Analýza hlavních zdrojů potencionálních konfliktů	15
5.1 Ropa a zemní plyn.....	15
5.2 Problematika statutu Kirkúku a sporných území na severu.....	16
6 Postoje etnicko-konfesních subjektů k federaci	17
6.1 Kurdové	17
6.2 Šíité	18
6.3 Sunnité.....	20
6.4 Centralismus versus regionalismus a separatismus v rámci provincií..	21
7 Irák na průsečíku vlivu regionálních mocností.....	21
Závěr	23
Seznam literatury:	26

Úvod

Projekt federálního uspořádání Iráku byl prosazován především USA po roce 2003, ale narážel od počátku na velké množství překážek, které bránily jeho realizaci. Federalismus (federáljja) byl po pádu diktatury dočasně akceptován Iráčany, protože brutální centralizace prosazovaná S. Husajnem ztratila *raison d'être* a dá se říct i legitimitu z pohledu velké části obyvatel, tj. hlavně Kurdů a šíitů. Blíže nespecifikovaná idea federativního uspořádání byla zakotvena v ústavě z roku 2005. Prvním krokem byl Plán o provinčních pravomocích (Provincial Powers Plan) z roku 2008, který obsahoval mechanismus pro možné vytvoření potenciálních federálních regionů. Prvním problémem byla skutečnost, že Irák neměl doposud žádnou zkušenost s nějakým modelem federalismu a nebylo tudíž možné na co navazovat. V období britské nadvlády a poté i nacionalistických, baasistických vlád dominovaly centralizační tendence. Nebylo možné kopírovat ani zahraniční model federace, protože situace v Iráku byla natolik specifická, že to nebylo příliš reálné. Navíc byla jakákoli decentralizace (lamarkazija), ať už konfederace či federace – a to zvláště po roce 2003, obecně spíše negativně vnímána jako spiklenecký pokus vnější (okupační síly) o sektářské rozdělení Iráku, který měl účelově oslabit zemi a zajistit zahraniční mocnosti přístup k ropě. Z těchto i dalších důvodů vlády, všechny politické síly, etnické skupiny v Iráku přistupovaly k praktickému ustanovení federace po roce 2003 nedůsledně a liknavě. Výzkumy veřejného mínění z druhé poloviny dokázaly, že obyvatelstvo zásadně neodmítalo federaci, pokud budou splněny některé podmínky. Podle jejich názoru nesmí být založena na sektářském základě (tá'ífija), zajistí spravedlivé přerozdělování centrálního rozpočtu a bude podřízena silné centrální moci.

Studie je zaměřena na hledání a posuzování optimálního federálního modelu státu pro Irák s přihlédnutím ke kulturně-historickým zkušenostem, etnicko-konfesnímu složení regionů, zájmům sousedních zemí, politicko-mocenskému rozložení sil po parlamentních volbách a hospodářské situaci. Zajímat se bude i o pozitivní i negativní působení vnějších sil, především okolních zemí a také o dopady vývoje v regionu, zvláště v souvislosti s „arabským jarem“. Za jakých podmínek můžou současné centralizační tendence premiéra Málíkího podpořit či naopak paralyzovat úsilí o hledání daného státoprávního modelu? Jaký vliv bude mít odchod americké armády z Iráku? Opustila Obamova administrativa myšlenku federativního uspořádání a jak hodnotí současné centralizační úsilí nové vlády? Existuje dostatečná legislativa a instituce pro bezpečné vytváření federativních regionů? Základní metodologickou, teoretickou pomůckou byla asi nejlepší dosud vydaná kniha pokrývající toto složité téma, kterou editovali Reidar Visser and Gareth Stansfield pod názvem *An Iraq of Its Regions: Cornerstones of a Federal Democracy?* (Irák regionů: základní kámen federální demokracie?).

1. Centralizace versus decentralizace v historických souvislostech

Pro lepší pochopení podmínek nezbytných pro federální uspořádání bylo třeba se přednostně zaměřit na historické formování regionů. Naprostá většina oblastí v Iráku je v současnosti etnicky, konfesně značně nehomogenní, na rozdíl třeba od Libanonu, což silně komplikuje vytváření federálních regionů. Vytvoření alespoň přibližně etnicky čistého regionu není možné a komplikuje naplňování ústavních zákonů v praxi. V období existence osmanské říše byl rozdělen Irák nejčastěji na tři provincie-vilájety: jižní (Basra, včetně Kuvajtu), centrální (Bagdád) a severní (Mosul). Tyto provincie měly v různých obdobích různou rozlohu a geografické hranice. Rovněž britská mandátní správa v 20. a 30. letech preferovala silnou centrální vládu, která by paralyzovala separatistické tendence regionů a zajistila pohodlnou správu. Ústava z roku 1925 obsahovala pouze obecný popis provinční správy. Ústava z roku 1968 posvětila decentralizaci státu a vytvoření administrativních jednotek, ale zanedlouho poté došlo opět k posilování centralizačních snah, které dosáhly vrcholu po nástupu S. Husajna. Ústava z roku 1990 udělila silné pravomoci prezidentovi, který jmenoval guvernéry, soudce, vojenské a civilní zaměstnance v provinciích.

2. Pluralita identit a regionalismus

Někteří současní, vlivní američtí politologové zastávali názor, mezi nimi například profesor N. Feldman, že „umělý irácký stát“, se vlastně nikdy neidentifikoval plně s iráckým lokálním nacionalismem. Ideu nacionalismu prosazovali sice vládnoucí sunnité, ale Kurdové a šíité ji nikdy nepřijali. Tato teze není pravdivá, protože mnoho šíitů a občas i křesťanů horovalo již v 20. letech minulého století pro ideu iráckého státu a proti britské přítomnosti (Visser 2010). Pouze v případě Kurdů lze pravdivost této teze potvrdit.

2.1 Etnické a konfesní dělení iráckých regionů v historické retrospektivě

Rovněž problematika identit regionů je zkreslována stereotypy. V období baasistických vlád byl Bagdád prezentován jako sunnitské město, ale ve skutečnosti počet šíitů v Bagdádu a přilehlém okolí dosahoval před deseti lety asi 45% a sunnitů asi 35%. Po roce 2003 se tento poměr zvětšil ve prospěch šíitů, kterých bylo asi 65%, zatímco počet sunnitů klesl asi na 30%, protože značná část uprchla po svržení S. Husajna za hranice Iráku.

Na druhé straně je třeba brát v úvahu, že Bagdád je ze tří stran obklopen sunnitskou populací a navíc značná část bagdádských šíitů byla loajální baasistické vládě a mnozí z nich byli dokonce členy strany Baas. Mezi šíity je velké množství sekulárně a moderně uvažujících občanů, kterým je bližší mnohdy sekulární blok Iráqíja než Islámská nejvyšší rada Iráku ISCI s teokratickým myšlením či radikální sadrovci. Předsedou iráckého bloku Iráqíja byl šíita, bývalý baasistický disident Ijád Aláví. Historicky byl Bagdád více

propojen s šíitskými svatými městy-Nadžafem, Kerbelá a Íránem, tj. mnohem víc než šíitský jih (Basra). Často vykonával dohled i nad Basrou a Mosulem, které mu byly podřízeny. Ani šíité z proiránské ISCI, ani jiné komunity v současné době neusilují o připojení Bagdádu k jakémukoli potencionálnímu federálnímu regionu. Navíc to zakazuje nová ústava státu. Bagdád a jeho okolí by měly zůstat samostatnou správní jednotkou, klíčovým politickým centrem, jako tomu bylo kdykoli v minulosti. Basra byla geograficky více orientovaná na zahraničí (oblast Zálivu a Indie). Mosul osídlený Araby, Kurdy a Turkmeny udržoval velmi úzké vztahy se syrským Alepem a Tureckem. Měl po první světové válce připadnout Turecku, ale mandátní mocnost Británie nakonec prosadila jeho připojení k Iráku, což bylo dáno bezpečnostními a ekonomickými zájmy (nález ropy). Tehdejší irácký král Fajsal kalkuloval i se změnou konfesně-etnické struktury, protože připojením severních sunnitských kurdských oblastí si sliboval vybalancování šíitské konfesní převahy.

Šíité z hnutí SCIRI (v současnosti ISCI) chtěli vytvořit souvislý federální šíitský stát od Basry, Zálivu až po Bagdád, ale zdaleka nešlo o konfesně čisté území, protože třeba v Basře či Násiríji žije mnoho sunnitů. Tento projekt nemá ani historické opodstatnění, protože hranice mezi Bagdádem a Basrou probíhaly v samé blízkosti Zálivu a nikoli blíže ke středu země. Šíité v Basře byli geograficky izolováni od šíitů ze svatých měst a Bagdádu (Batatu 1996: 23).

2.2 Iráčtí šíité a tradice státnosti

Rovněž šíitské tradice státnosti nejsou bohaté. Pouze v 11. století vládla šíitská dynastie mazjadúnů, tj. al-Imárát al-mazjadíja s centrem v Hilla, ale i tato dynastie odvozovala svůj původ od kmene Banú Asad, jehož příslušníci se nacházejí i v současnosti v zemích Zálivu a Íránu. Od vzniku abbásovského chalífátu, v období osmanské říše, britského mandátu i za vlády arabských nacionalistů (1958–2003) měly vládnoucí kruhy vždy sunnitský původ. Vztahy šíia-sunna v Iráku nebyly vyhrocené, s výjimkou období po roce 1979 – iránské islámské revoluci, kdy došlo k politizaci šíitského kléru v Íránu a jeho zapojení do státních struktur. Tato změna platila spíše pro Írán, ale měla negativní dopad i na Irák, protože zvýšila podezřivost sunnitů vůči šíitům v období vlády S. Husajna.

2.3 Definování identit

Vedle islámské identity hrála i arabská nacionalistická identita dlouhodobě pozitivní roli při překonávání sektářských projevů, protože sunniti i šíiti se pokládají prioritně za potomky arabského kmenového svazu. Rovněž iráčtí chaldejští křesťané zastávají názor, že oni i arabští muslimové mají společné

arabsko-araméjské předky.¹ Přesto panarabský nacionalismus zdaleka nehrál v posledních čtyřech dekádách takovou významnou roli jako v 50. a 60. letech.

Kmenová či klanová identita

V období vlády S. Husajna, zvláště v 80. a 90. letech, zaznamenala kmenová, klanová identita největší rozkvět. Nebyla omezena jen na sunnitské provincie, ale byla uplatňována i v kurdských oblastech (vojenský tribalismus). Náčelníci vybraných kurdských kmenů pomáhali režimu nastolovat pořádek v Kurdistánu. Kmenoví náčelníci šíitských oblastí na jihu se osvědčili v bojích proti Íránu. Kmenové elity zodpovídaly za bezpečnost a ekonomický chod provincií v období hospodářského úpadku v důsledku sankcí a oslabení státních struktur v 90. letech. Je zřejmé, že tento druh loajality nezmizel se svržením baasistického režimu, ale musel se přizpůsobit změněným podmínkám. Kmenové struktury začaly infiltrovat do klíčových politických subjektů, aby si zajistily podíl na moci a přerozdělení renty. Snahy o subregionální separatismus se projevoval v posledních letech zvláště na šíitském jihu a lze ho v některých případech spojovat s kmenovou či klanovou příslušností. Kmenově-sektářská identifikace si stále udržuje dominantní postavení, i když v posledních několika letech se začal projevovat vliv iráckého nacionalismu v reakci na projev sektářství na úrovni elit.

Role islámu

Irácká společnost má spíše sekulární charakter. Slabý šíitský klér v Iráku, na rozdíl od iránského protějšku, není společensky a národně zakotvený a je až na výjimky apolitický, což je dáno mnoha faktory: politicko-ideologické rozpory hlavních šíitských center (Nadžaf, Karbalá, Kázimíja), malým napojením na majetné sociální vrstvy disponující kapitálem i střední třídou, intelektuály, rozpory s iránskými protějšky, izolovanost od politických stran a hnutí; nechť angažovat se ve vnitropolitických sporech a orientace na posilování nadnárodních šíitských vazeb (Jabar 2003: 162-177). Současný velký ájatolláh Sístání, podobně jako jeho předchůdce ájatolláh Chú'í, odmítal, aby se šíitský klér zapojoval aktivně do politiky (iránský model velájat-e faqíh; hokumat-e eslámí), i když v posledních dvou parlamentních volbách podpořil šíitskou koalici (Spojenou iráckou alianci UIA) (Rahim 2007). Sístání ostře kritizoval sektářskou orientaci ISCI, člena UIA, ale byl velmi kritický i k Malíkího unitární vládě. Zachovával neutralitu mezi federalisty-centralisty. Jeho ideálem byl demokratický stát, vycházející z islámské identity a suverenity lidu vyjádřené ve volbách.

Kurdská identita

Kurdské regiony se vyznačují poměrně silnou etnickou identitou, která je mimo jiné dána kulturně jazykovou blízkostí (iránská větev indo-evropských jazyků), i

---

¹ Nestoriáni se pokládají za potomky Asyřanů a nikoli Arabů.

když kurdské dialekty se vzájemně dost liší.² Snižuje se tradiční rivalita mezi prosperující, pacifistickou a kulturně asertivní západní částí Kurdistanu (Bahdinan) a jeho východní, chudší, militantnější východní částí (Suran). Obě hlavní politické strany- Talabáního Vlastenecký svaz Kurdistanu (PUK) a Barzáního Kurdská demokratická strana (KDP) společně usilují o naplnění dlouho odkládaných národních aspirací.

Lokální identita

Etno-náboženská, kmenová identita je pouze jednou z identit a mnoho Iráčanů se identifikuje s lokalitou či městem. Na jihu se obyvatelé měst nerozdělují většinou na šíity či sunnity, ale nazývají se basráwí, qurnáwí (podle měst) či obecně jako jižané. V sunnitském trojúhelníku se objevuje podobná označení falúdzí, tikrítí, ráwí podle městských lokalit, podobně je to i na kurdském severu.

Pluralita identit brání dekódování podstaty velkého množství dílčích konfliktů i korupčních kauz. Pomáhá při vysvětlování štěpení hlavních stran, hnutí na frakce a odhaluje příčiny zahraničně-politické orientace, protože četné kmenové svazy a jejich zájmy přerůstají hranice národního státu (např. kmeny na syrsko-iráckém pomezí). Lze říci, že irácké regiony, především na jih od Kurdistanu, se vyznačují značnou etnickou, konfesní, tribalistickou heterogenitou, což musí být respektováno při vytváření federace. Sektářský federalismus (federálíja tá'ífíja) vytváří živnou půdu pro budoucí konflikty a nestabilitu.

3. Sektářská federace a Bushova administrativa

Velmi častou chybou západních politiků, novinářů, ale i některých orientalistů, arabistů je, že přejali a šířili zjednodušená schémata rozdělení Iráku, možná pod vlivem osmanského dělení, na šíitský jih, sunnitský střed a západ a kurdský sever.³ Tento stereotyp konfesního dělení přejala i americká okupační správa a Bushova administrativa, když po okupaci Iráku v březnu 2003 prosazovala demokratickou federální republiku.⁴ Federativní, jednotný stát měl být prostředkem pro dosažení národního usmíření. Tato teze se objevila v klíčových americko-iráckých dokumentech v letech 2007-2008.⁵

---

² Dialektem kurmandží hovoří 75 % iráckých Kurdů, především na severu. Dialekty sorání a kermanšáhí Kurdů z jižních oblastí a podél iránských hranic. Lexikální odlišnost je značná.

³ Vlivní intelektuálové a politici USA usilovali od roku 2003 rozdělení Iráku na etno-náboženské regiony. Jde o: Paul Bremera, Peter Galbraitha, Joe Bidena, Chris Hilla a Ad Melkerta.

⁴ Provisional authority order vydaný americkou okupační správou dne 6.4.2004, předpokládal, že Irák bude demokratickou federální republikou s tržní ekonomikou. Výkonnými a správními orgány budou federální a regionální vlády, municipality a lokální správní orgány.

⁵ Viz např. Declaration Principles for Long-term Relationship; Framework Agreement for Relationship and Cooperation between the USA and the Republic of Iraq.

3.1 Projekt tripartitní federace

Tzv. Bidenův dodatek byl 26. 9. 2007 schválen Kongresem a dal zelenou rozdělení Iráku do tří federací podle etnicko-konfesního klíče (tzv. soft federalism). Tento krok vyvolal vlnu protestů ze strany Iráčanů, kteří zaslali petici Kongresu protestující proti „koloniálnímu dělení Iráku“ a podpoře sektářství. Právo vytvářet regiony musí mít jenom irácký lid a nikoli vnější mocnost. (GO PETITION 2007). Biden nepochopil poselství irácké ústavy, která nepředpokládala vytvoření federálních regionů na celém území Iráku najednou. Počítalo se pouze s vytvořením kurdského a později snad i šíitského federativního regionu na jihu s centrem v Basře. Navíc ústava počítala s ustanovením federálních regionů ze zdola a nikoli rozhodnutím ze shora, tj. ze strany cizí, okupační mocnosti, která byla obyvatelstvem podezírána, že chce rozdělením Iráku na ministáty oslabit jeho vliv. Existují domněnky, že USA měly zájem kráčet cestou Daytonu, tj. vytvořit sektářské, regionální, federální vlády, které budou schopny si zajistit pořádek a bezpečnost na jimi spravovaných územích. Z těchto důvodů v roce 2006 začaly Spojené státy podporovat Adila Abd al-Mahdího z proiráckého islamistického hnutí Nejvyšší rada islámské revoluce SCIRI (později ISCI), které preferovalo šíitský federalismus. Naopak rozpoutaly kampaň proti Ibrahímu Džaaфарímu z hnutí Daawa, které od roku 2003 preferovalo spíše centralizaci. Vítězem v rámci mocenského klání v rámci šíitského bloku - Jednotné irácké aliance se stal další kandidát hnutí Daawa – politický centrista Núrí al-Málíkí, preferující centralizovaný stát a akceptující maximálně asymetrickou federaci Kurdistán-arabský Irák.

Obamova administrativa v roce 2010-2011 přestala aktivně prosazovat problematiku federace a rozhodnutí ponechávala na Iráčanech samotných. Viceprezident J. Biden během prosincové návštěvy v Iráku v roce 2011 hovořil pouze o nacionalismu a řízené federaci (Visser 2011b). Americko-irácká dohoda o stažení, uzavřená Obamovou vládou, již neobsahovala zmínku o federalismu. USA tiše akceptovaly centralizační aktivitu premiéra. Přesto se ozývaly i hlasy varující před novým kolem sektářského násilí způsobeným centralizačními snahami premiéra Málíkího. Tyto snahy paradoxně vyvolaly značný zájem sunnitů o federalismus.

4. Ústava z roku 2005 a problematika federace

Irácká ústava byla výsledkem kompromisů mezi Kurdy a šíity, i když především schvalování ústavy bylo doprovázeno rozpory. Šíité chtěli celonárodní referendum, kdežto Kurdové dávali přednost jeho regionální variantě. Přípravu ústavy od samého začátku ignorovali sunniti, což bylo dáno jejich odmítáním samého principu federace. Důvodem byl strach z vytváření sektářského kurdského a šíitského federálního regionu. Oblasti obývané šíity a Kurdy byly bohaté na ropu, zatímco sunnitský region ve středním a západním Iráku

nedisponoval podobným surovinovým bohatstvím. Sunnité se obávali šítské většiny, podporované Kurdy, ve výkonných orgánech státu a marginalizaci tradičně dominujících sunnitů. Proces debaasizace společnosti, opět obnovený po odchodu Američanů, chápali jako maskovaný útok proti sunnitské menšině. Přechodná prezidentská rada, která měla podle ústavy zajistit rozdělení moci mezi šíity, sunnity a Kurdy a která měla uplatňovat i legislativní veto, nerozptýlila obavy.

4.1 Centralizační úsilí Málíkiho vlády

S blížícím se odchodem amerických vojsk v prosinci 2011 zesílila snaha šítského premiéra o vytlačení sunnitů a blok Irákíja z klíčových pozic ve státě, která byla motivována jeho údajnou obavou ze sunnitského převratu. Během návštěvy premiéra Národní přechodné rady Libye M. Džibríla v Iráku (říjen 2011), byl premiér Málíkí údajně seznámen s dokumenty nalezenými v sídle Kaddáfího špiónážní služby v Tripolisu, které informovaly o připravovaném baasistickém převratu (Kramer 2011). K. Pollack zastával názor, že premiér Málíkí byl delší dobu pod silným vlivem konspiračních teorií a je paranoidně podezřívavý vůči sunnitům, baasistům (Pollack 2011). M. E. O'Hanlon vysvětloval chování premiéra eskalací syrské krize koncem roku 2011 (Hanlon 2011.)

Nejspíš v reakci na tuto událost byla zahájena rozsáhlá debaasizační kampaň, která vyvrcholila vydáním zatykače na sunnitského viceprezidenta T. Hášimího obviněného z údajné podpory terorismu. S. Mutlak, náměstek premiéra (také sunnita) byl zbaven funkce.⁶ Idea národního usmíření, prosazovaná Američany, byla v nedohlednu. Zvýšilo se decentralizační úsilí Kurdů a sunnitů. Sunnitští vládní představitelé začali ignorovat činnost vlády, která měla symbolizovat národní usmíření, a dočasně byl ochromen i parlament.

Irácký národní kongres, který sdružoval iráckou protisaddámovskou opozici již v roce 1992, se dohodl v Saláh ad-Dínu, že nový stát bude založen na principech islámu, demokracie, respektování lidských práv a bude federativní. Ústava legalizovala kurdský federalismus. Formálně legitimizovala kurdskou regionální vládu KRG i lokální kurdské vlády v Dahúku, Arbilu a Sulajmáníji. Pro Kurdy znamenalo uznání kurdské federace sine qua non pro jejich akceptování projektu jednotného iráckého státu, který neměl příliš velkou podporu kurdské veřejnosti.⁷ Šíité přistoupili na kompromis, ale výměnou prosazovali větší podíl

---

⁶ Náměstek premiéra Sálíh Mutlak řekl v interview pro CNN, že politika premiéra N. Málíkiho přináší hrozbu vypuknutí občanské války a označil ho za největšího diktátora v dějinách Iráku (Sawa Radio 2012).

⁷ Podle výzkumů veřejného mínění z roku 2008 se 52% Kurdů vyslovilo pro nezávislost Kurdistanu, 35% pro federalizaci, 10% pro unitární stát, ale 78 % odmítlo sektářské dělení Iráku. Podrobně viz Davis 2008: 44.

islámu na formování státu a národní identity. Asymetrická federace podpořená ústavou dala Kurdům značná práva. Pešmergové (kurdské milice) byli legalizováni coby bezpečnostní složka, později integrovaná i do irácké armády; kurdská regionální vláda obdržela právo veta při aplikaci federální ústavy; uznána legislativní supremace v regionálních záležitostech aj. Ústava byla Kurdy chápána jako výhodný nástroj pro přerozdělení moci.

Především šité chtěli zakomponovat šariatské zákony osobního statutu přímo do ústavy, ale spíše sekulární Kurdi návrh vytrvale odmítali. Nakonec došlo ke kompromisu. V článku č. 39 bylo přiznáno právo každého občana bez ohledu na jeho konfesi či etnicitu na svůj vlastní osobní statut. Nebyl zrušen relativně pokrokový zákon osobního statutu z roku 1959, jak prosazovala původně SCIRI. Preferovala ho sekulární veřejnost, zvláště ženy, protože byl benevolentní v otázce rozvodů a dědických záležitostech (Feldman 2006: 883).

4.2 Ústava a mechanismus vytváření federálních regionů

Federální systém v Iráku se skládal z decentralizovaného hlavního města, regionů, governorátů a lokální správy. Článek 18-20 ústavy Iráku stanovil mechanismus vytváření federálních regionů. Jeden či více governorátů mají právo požádat o vytvoření federálního regionu, jehož legalita bude potvrzena referendem. Návrh na zorganizování referenda je možné podat dvěma způsoby. Za prvé je akceptován požadavek jedné desetiny voličů v každém regionu majících zájem o vytvoření regionu. Druhou možností je souhlas jedné třetiny členů zastupitelské rady příslušného regionu. Každý region schválí vlastní ústavu, v níž bude definována struktura moci, vedení a mechanismus vykonávání pravomocí. Nesmí být v rozporu s ústavními zákony. Ústava nevytvořila podmínky pro symetrickou federaci, ale umožnila značnou flexibilitu při vytváření regionů. Možnosti pro jejich ustanovení byly značné, což se nakonec dostávalo do rozporu se souběžným posilováním centralizace.

4.3 Ústava kurdského federálního regionu

První kurdská regionální ústava byla schválena již 7. července 2007. Zmiňovala termín lid Kurdistánu, který znamenal všechna etnika žijící na území kurdského federativního regionu. Stálo v ní, že většina obyvatelstva se hlásí k islámské identitě a islám je jedním z hlavních zdrojů legislativy. V osmém článku byly uvedené důvody pro ukončení členství ve federaci a uplatnění práva na sebeurčení. Prvním důvodem je porušení ústavy, parlamentního, demokratického, pluralitního systému a lidských práv. Dále v případě realizace politiky vyznačující se etnickou diskriminací či usilující o změnu demografického statutu Kurdistánu (Greek-Turkish International Forum 2007). Hledání záminek pro vyhlášení nezávislosti s odvoláním na kurdskou ústavu nebude za současné politické a bezpečnostní situace složité.

5. Analýza hlavních zdrojů potencionálních konfliktů

5.1 Ropa a zemní plyn

Ústava nespécifikovala jednoznačně mechanismus kontroly přírodních zdrojů, především ropy a zemního plynu. Pouze článek 111 stanovil, že ropa je vlastnictvím lidu Iráku bez ohledu na region či governorát původu. Kurdský premiér ale tvrdil, že ústava udělila Kurdům právo spravovat ropná pole ležící na jejich území (Stansfield 2007). 75% ropných rezerv se nachází na jihu a 25% na severu, z toho 6% v Kurdistánu a 15% v Kirkúku (Mazel 2010: 49). KRG dostává 17% podíl z ropných zisků od federální vlády. Článek 112 stanovil, že federální vláda, společně s regiony a governoráty, kde se ropa těží, budou zabezpečovat management a spravedlivé přerozdělení zisků z ropy. V přechodném období by měly být přerozděleny zisky ve prospěch regionu postižených politikou bývalého režimu, ale bez jakéhokoli výčtu či upřesnění, což vytvářelo živnou půdu pro konfliktní situace do budoucnosti. Po roce 2005 se stále častěji objevovaly spory kolem otázky pravomocí regionální, kurdské a federální vlády při udělování licencí na těžbu a uzavírání smluv se zahraničními společnostmi. Silně konfliktní bylo úsilí KRG uzavírat smlouvy s cizími společnostmi zvláště v tzv. sporných oblastech, jako byl např. Kirkúk a governorát Ninive. Aby se předešlo sporům, začala Málíkiho vláda a parlament připravovat nový ropný zákon, který přenášel pravomoci pro udělování licencí na federální ministerstvo ropy. Kontrakty měla posuzovat speciální komise složená z vládních úředníků a expertů. Ropný zákon umožnil centrální vládě vlastnit a spravovat stávající ropná pole. Státní Irácká národní ropná společnost INOC nadále monopolně ovládá všechny ropovody a rafinerie v zemi, což může odradit separatisticky naladěné governoráty.

Ropné zisky představují 95% rozpočtu Iráku a staly se v rentiérské ekonomice účinnou zbraní a nástrojem ve vnitropolitickém boji o hegemonii, neboť zajišťují ekonomickou, sociální a politickou stabilitu systému a následně i volební preference příslušné vlády. Šítský klerik Moqtadá Sadr např. podmiňoval stabilitu v zemi vstřícností vlády k jeho požadavkům na přerozdělení ropných zisků mezi chudé Iráčany a vytvořením 50 000 pracovních míst (Going Global East Meets West Archives 2011). Štědrá dotační politika, osobní konta premiérů, prezidentů, kterými konají „dobré skutky (karáma)“ se staly neodmyslitelnou součástí rentiérské ekonomiky nejen v Iráku. Kurdský region na severu i šítské governoraty na jihu usilují o maximální kontrolu nad ropným bohatstvím, které je klíčem k posílení moci. V posledních pěti letech kurdská vláda uzavřela řadu kontraktů s cizími společnostmi na těžbu ropy bez jejich projednání s federální vládou. Naposledy to byla lokalita Bašiqa (Ninive) a kontrakt s firmou Exxon. Tyto kontrakty se lišily od federálních standardů a poskytovaly větší výhody cizím firmám. Přesto je centrální Málíkiho vláda delší dobu tolerovala, protože potřebovala udržet spojenectví s Kurdy. V roce 2011, zvláště po odchodu americké armády, zesílily centralizační snahy vlády, jež

urychlily nové přeskupení sil. Sunnité a Kurdové, kteří odmítali autoritativní centralismus Málíkiho vlády, se spojili v otázkách federalismu a snižování role vlády, ministerstva ropy při rozhodování v záležitostech spojených s těžbou ropy a vytvoření nového nevládního orgánu za tímto účelem.

5.2 Problematika statutu Kirkúku a sporných území na severu

Spor o svrchovanost nad Kirkúkem je pokládán za jeden z nejkomplicovanějších, protože Kirkúk je multietnické město, ačkoli irácké vlády se snažily zvrátit tento charakter a učinit z něho arabské město.⁸ Nebyl ani kurdským městem, protože v roce 1949 zde žilo pouze 25% Kurdů (Edmons 1957: 435). Od 60. let přicházeli do oblasti Kirkúku arabští kolonisté (wáfidún), aby změnili demografickou mapu bohatého regionu. Seriózní sčítání lidu dosud nebylo provedeno, a tak jsou uváděny odhady např. z roku 1987: Arabové-22,5%; Kurdové-30,3%, Turkmeni-37,6% z celkové počtu obyvatel města (Bateman a O'Leary 2008). Přejícný správní zákon pro stát Irák (TAL), přijatý v roce 2003, stanovil kompenzace za zabavený majetek a řešení statutu Kirkúku cestou arbitráže. Na tento dokument se odvolala i irácká ústava z roku 2005 (článek 140), která nařídila uspořádat sčítání lidu, referendum o statutu a doporučila zajistit normalizaci života. Premiér Málíkí jmenoval komisi pro normalizaci statutu Kirkúku, která navrhla kompenzace Arabům-kolonistům, aby se vzdali majetku v Kurdistánu a přesídlili do jiných oblastí. Referendum o statutu se mělo uskutečnit již v roce 2007, ale pro odpor některých etnik a nátlak sousedních zemí bylo neustále odkládáno. Málíkiho vláda usilovala o korektní vztahy s Kurdy a tak řešení statutu Kirkúku oddalovala.

Nejvíce o Kirkúk usilovali lídři hlavních kurdských stran a kurdská vláda KRG, kteří ho označovali za „Jeruzalém Kurdistánu“. Kurdská ústava z roku 1992 ho označila za hlavní město kurdského regionu. Turkmeni, podporovaní Tureckem, si zase tradičně nárokují Kirkúk jako hlavní město jejich etnické provincie. Kurdové využili přechodného období, aby do města přesídlovali vlastní kolonisty a změnili demografickou mapu města. Do Kirkúku a tzv. přílehlých, sporných území, na něž si činí KRG nárok byly vyslány kurdské milice-pešmergové, což vyvolalo protesty ostatních etnik.⁹

Kurdové sice tvrdí, že jim jde především o kompenzaci historických křivd, ale ropné bohatství Kirkúku a jeho okolí hrálo určitě nemalou roli v procesu jejich rozhodování. V blízkosti Kirkúku leží 7,5% z celkových rezerv ropy Iráku a více než dvojnásobek ropy nacházející se na území Kurdistánu. Připojením provincie

---

⁸ Údajně bylo vystěhováno 100-280 000 Kurdů a několik tisíc Turkmenů. Do Kirkúku byli přesunuti většinou chudí šíitští Arabové z jihu.

⁹ Rozloha sporných území ležících v oblastech Džaláwíja, Kirkúk, Mosul a Ninive činí 7% z celkové rozlohy Iráku. Většina hraničí s governoráty Ninive a Saláhuddín.

Kirkúk by se zvýšil významně energetický potenciál kurdského regionu a jeho soběstačnost.

KRG uzavřela v posledních třech letech několik kontraktů na těžbu ropy ve sporných oblastech bez konzultací s federální vládou. Šahristání, náměstek premiéra pro ropné záležitosti, označil tyto kontrakty za nelegální. Připravovaný nový ropný zákon již značně ztíží pravomoci regionální vlády udělovat těžební licence (budou v kompetenci ministra ropy) a při uzavírání kontraktů (bude je schvalovat speciální rada). KRG by měla nepochybně problémy s dopravou ropy z těchto sporných území, protože Turecko (kam vede hlavní ropovod) preferuje smlouvy s federální vládou a ta může navíc Kurdům zamezit dopravovat ropu či plyn s využitím federálních ropovodů a plynovodů. Otázka sporných oblastí, kterých je v Iráku velké množství, je neřešitelná v současnosti, protože neexistuje dosud žádný federální zákon, který by znamenal východisko. Navíc ústava preferuje status quo.

6. Postoje etnicko-konfesionálních subjektů k federaci

6.1 Kurdové

Tradičními, dlouhodobými stoupenci skutečné federace či spíše konfederace byli vždy Kurdové a jejich dvě hlavní strany - Talabáního Vlastenecká unie Kurdistánu (PUK), kontrolující governorát Sulajmánija i Barzáního Kurdská demokratická strana (KDP), kontrolující governoraty Dahúk a Erbil. Obě strany jsou sdružené v Alianci Kurdistánu.

Kurdský region byl v ústavě z roku 2005 uznán jako zatím jediný federální region, ale ústava byla připravována a schvalovaná bez účasti sunnitů. Region měl podporu USA, zemí EU a jeho stoupenci se mohli odvolat na Sevreské dohody (1920) uzavřené po první světové válce, které počítaly s rozdělením Turecka a vytvořením kurdské autonomie. Následné Laussanské dohody rozdělily Kurdistán mezi čtyři země-Irák, Írán, Turecko a Sýrii bez přihlídnutí k zájmům Kurdů. Nepočítaly s vytvořením autonomie a Kurdové desítky let museli bojovat za samostatnost či širokou autonomii v rámci centralizovaného, autoritativního státu.

Během okupace Kurdistánu spojeneckou armádou (severní bezletová zóna) od roku 1991 se začaly vytvářet kurdské samostatné instituce, infrastruktura, vlastní armáda a policie. Byla zavedena kurdská hymna i vlajka kurdské entity. V současné době dávají Kurdové přednost široké autonomii či konfederaci v rámci Iráku, ale výhledově se připravují na samostatnost a vlastní stát. V zájmu realizace dlouhodobého strategického cíle se spojují se všemi iráckými profederálními silami. Zprvu po roce 2003 spolupracovaly s šítskými federalisty (především ISCI) při přípravě irácké ústavy, která stanovila mechanismus pro vytváření federálních regionů. Šítský autoritativní premiér Málíkí začal

prosazovat centralismus¹⁰, což vyvolalo obavy Kurdů a uspíšilo jejich účelové spojenectví se sunnity z bloku Irákíja odmítající taktéž vzrůstající pravomoci premiéra a usilující od roku 2011 vytvoření sunnitských federálních regionů.

Kurdský region je relativně homogenní, ale i zde žijí Arabové, Turkmeni, křesťané a jazídi. Vykazuje větší míru stability a ekonomické prosperity v porovnání se zbytkem Iráku. Přesto klientelismus, neprůhlednost hospodaření a obrovská korupce vyvolaly protesty kurdského obyvatelstva během tzv. arabského jara v roce 2011. Pokračující boj za nezávislost se stal spolehlivým nástrojem kurdských elit pro preventivní umlčení nespokojenosti s fungováním institucí.

6.2 Šiité

Iráčtí šiité jsou rozděleni na federalisty a centralisty. Mezi stoupence centralistického modelu státu patří hnutí Daawa, z kterého vyšel i současný premiér Málíkí, jehož záměrem bylo sjednocení Iráku na jih od Kurdistanu pod nadvládou většinových šiitů. K dosažení cílů využíval pragmaticky metody spíše provokující sektářství. Nabídl dokonce Kurdům rozparcelování části „umělé vytvořené“ sunnitské provincie Sulajmáníja mezi Kurdskou regionální vládou a spíše šiitský Bagdád. Dohodami z Erbilu z listopadu 2010 získal přízeň Kurdů potřebnou pro své znovujmenování do funkce premiéra na druhé funkční období, aby po svém jmenování označil dohody za protiústavní a nerealizovatelné.¹¹

Hodně pozornosti je věnováno tradičně spolupráci iráckých šiitů s Íránem, především s ohledem na státoprávní uspořádání. Výzkumy prokázaly, že iráčtí šiité spíše nedůvěřují Íránu. 68 % jich bylo přesvědčeno, že Írán hraje negativní roli v Iráku. (Eisenstadt 2011) Šiitské politické elity sice udržují vazby na Írán, ale odmítají přijmout iránský politický systém vycházející z Chomejního traktátu velajat-e faqih (vlády fakíhů). Lídři ISCI jsou tradičním stoupencem federalismu a odvolávají se na osmanské tradice a arabský provincialismus z abbásovské doby. Zastávají názor, že iránský model se nehodí pro sektářské prostředí v Iráku a přiklání se obecně k panšiitskému federalismu na čele s hlavním fakíhem.¹² Sadristi preferují postoje, ideologii libanonského šéfa Hizbulláhu H.

---

¹⁰ Vláda usilovala o vytlačení z vyšších postů klíčových ministerstev, vlády, armády a naposledy i z vedení provinčních vlád málo loajální sunnity. Viceprezident T. Hášimí hovořil o monoetnických, sektářských ministerstvech. (Lando 2011)

¹¹ Cílem dohod z Erbilu bylo vytvořit etnosektářskou rovnováhu mezi centrální vládou a KRG na úrovni ministerstev (především silových). Slibovala vytvoření vysoké rady pro strategickou politiku.

¹² Tento názor zastával duchovní vůdce SCIRI-ISCI ve své knize Aqídatuná wa ru'jatuná as-sijásíja (Naše přesvědčení a vidění), podrobně viz Visser 2004.

Nasralláha. Akceptovali by pouze vládu iráckých kleriků nikoli íránských (Visser 2004: 5-6).

Daawa a sunnité obecně preferovali dlouhodobě státoprávní projekty vyznačující se silnou centrální vládou. Byli podezíraví vůči regionalismu spojovaného se separatistickými tendencemi (infisáljja). Protože chtěli, aby centralizační uspořádání bylo realizováno výhradně pod jejich vlastním dohledem, vystupují vůči sobě jako dvě nesmiřitelně antagonistické síly. Daawa a premiér Málíkí podezírá sunnity, především bývalé baasisty, že se nikdy nesmíří s novým nevýhodným poměrem sil a přerozdělením zdrojů. Neskrýval strach z možného sunnitského (baasistického) převratu s pomocí zahraničních sil, a proto posiloval své pozice ve vládě, především v silových ministerstvech, armádě, policii a prosazoval důslednou debaasizaci společnosti. Snaží se o rozdělení hlavního sunnitského hnutí Iráqjja, aby zabránil vytvoření jednotné sunnitské fronty, což se mu zatím dařilo.

Ani šíité nevystupují jako jednotná síla, což se projevuje především v postojích k federalismu. Někteří z nich v prvních letech po svržení S. Husajna velmi důrazně prosazovali vytvoření silného šíitského regionu na jihu země, který by disponoval značnými zásobami ropy. Tento sektářský projekt prosazovalo proiránské hnutí ISCI a dostalo se do konfliktu s šíitskými centralisty (Daawa-Koalice právního státu, premiér Málíkí, ale i sadristi).¹³ Výzkumy veřejného mínění v roce 2007 došly k závěru, že 94% Arabů a 78% Kurdů (Davis 2008: 44) zastávali názor, že vytváření regionů podle sektářských hranic je negativní přístup.

Kmenová politika premiéra Málíkího

V roce 2008 musel Málíkí potlačovat milice Muktada Sadra nazvané Mahdího armáda a začal za tímto účelem zakládat v iráckých provinciích výbory na podporu kmenů, placené ze státní kasy, které začal využívat jako vlastní mocenský nástroj k potlačování svých oponentů z kurdského, šíitského i sunnitského tábora (MusingsonIraq 2008). Obnovil tribalistickou politiku S. Husajna, která byla narušena americkým zásahem v roce 2003. Zajistil si tím podporu před blížícími se lokálními i parlamentními volbami. Přesto se na něho snesla ostrá kritika ze strany opozice i koaličních partnerů, jež mu vyčítali plýtvání státních financí na posílení vlastní image.¹⁴ Málíkího široká koalice

---

¹³ Existuje několik projektů šíitské federace v Iráku. Iqlím al-džanúb (jižní region) zahrnuje provincie Basra, Maysan, Dhí Qar. Iqlím al-wasat wa al-džanúb (střední region)- všechny šíitské provincie od Basry až po Kerbelá s většinou šíitskou populací. V roce 2005 se hovořilo o regionu Eufrat (iqlím Furát) zahrnující Nadžab, Bábylón, Qádisjja. O statut regionu usilovala i provincie Basra. Objevuje se subregionální separatismus na jihu (Qurna, Zubajr, Balad, Dudžail).

¹⁴ Prezident Iráku D. Talabání označil podpůrné rady (madžlisu al-isnád) za hrozbu bezpečnosti: Tento krok podle něho narušil proces národního usmíření a byl pokusem o

zahrnovala i některé vůdce klanů. Nacionalistická rétorika, podpora kmenových struktur a potlačení sadristických milic vyneslo Málíkího v letech 2008-2009 do čela žebříčku popularity. Dlouhodobě mu pomohl i jeho negativní postoj k vytváření federálních regionů. Podle výzkumů veřejného mínění provedeného agenturou National Media Center z konce roku 2008 bylo 72% respondentů proti federalismu, 80% odmítalo autonomii Basry a dokonce 94% proti tomu, aby se Basra stala federálním regionem. Konkurenční agentura Center for Research and Strategic Studies ze stejného roku provedla výzkum, podle něhož si 69% Iráčanů přálo silnou centrální vládu (MUSINGS ON IRAQ 2006).

6.3 Sunnité

Iráčtí sunnité byli tradičním odpůrcem jakékoli federace, konfederace, decentralizace, což bylo dáno dlouhodobou mocenskou hegemonií, ale po roce 2003 byla rozhodujícím faktorem neexistence ropných zásob v sunnitských regionech. V reakci na federalismus nabízeli projekt celoiráckého regionu (all Iraq region, tj. arabský Irák bez Kurdistánu). Ke zlomu v myšlení došlo až v roce 2010-2011, kdy se část sunnitů začala preferovat regionalismus, což však vedlo k dalšímu rozkolu sunnitské fronty.

Po parlamentních volbách v roce 2010, kdy začal Málíkí prosazovat centralizovaný model státu a vytlačovat blok Iráqíja z výkonné sféry, začali sunnité podporovat kurdské nároky v Djálá a v říjnu 2011 požádali o vytvoření vlastního regionu v provincii Saláhuddín. Tento post byl dáván do kontextu s novým kolem kampaně zaměřené na debaasizaci státní správy. Premiér Málíkí prosazoval, aby se úředníci zřekli baasismu jako podmínky pro uchování postu.

Úředníci, politici a právníci z koalice Stát práva začali vysvětlovat 6. článek ústavy tím způsobem, že neumožňoval jednotlivému governorátu vytvořit samostatný federální region, nýbrž opravňoval pouze jeho připojení k jinému regionu (např. Saláhuddín ke Kurdistánu), což bylo ale v rozporu s ústavou (Visser 2009). Provinční elity hledali podporu u kurdského prezidenta coby hlavního ochránce ústavních práv. Kurdové však nárokují velké množství sporných území a budou mít zájem se dohodnout s vládou na zákonu, který by řešil tyto záležitosti přednostně, tj. před vyhlášením federálního regionu. Brzy se ukázalo, že projekt regionu v Saláhuddínu nebyl podpořen sunnity z jiných provincií a zdrženlivý byl i šéf bloku Iráqíja-Alawí.

Premiér identifikoval rozdíl mezi sunnitským regionalismem v Saláhuddínu a na šíitském jihu. Sunnitský region by se stal podle něho útočištěm baasistů, jež budou utlačovat šíitskou menšinu (Visser 2009). Nevzal v úvahu fakt, že baasisté

---

monopolizaci moci ze strany stoupců Daawa. Prezident podal stížnost v této záležitosti Nejvyššímu ústavnímu soudu. Talabání usiloval, aby Málíkí ukončil vytváření podpůrných (kmenových) rad (v arabštině) (BBC-Arabic.com, 3. 12. 2008).

v exilu nesouhlasí s vytvářením federálních regionů a hnací silou iniciativy byli v tomto případě naopak sunniťtí lídři, kteří se rozešli s baasismem. Už od roku 2009 se projevoval zájem většinové sunnitské provincie Anbar o vytvoření federálního regionu, který zesílil poté, co ministerstvo ropy usilovalo uzavřít kontrakty se zahraničními firmami pro těžbu plynu v lokalitě Akkaz Gas Field ležící v chudé provincii s velkou nezaměstnaností. Zájem provinčních lídrů směřoval k tomu, aby mohli spolurozhodovat o těžbě a přerozdělování ropných zisků jako Kurdové na severu a šíté na jihu země.

6.4 Centralismus versus regionalismus a separatismus v rámci provincií

Je zřejmé, že ústava neřeší problematiku sporných oblastí v rámci jednotlivých provincií. Šítská i sunnitská komunita je rozdělená na stoupence silné centrální vlády a federalisty, stoupence decentralizace. Šíté a sunnité obou znesvářených táborů spolu spolupracují a vytváří se za tímto účelem různé politické frakce (např. spíše sunnitské frakce Bílá Iráqíja, Tawáfuq spolupracují s šítským premiérem Malíkím). V převážně sunnitských i šítských governorátech, jež jsou etnicky nehomogenní, se objevují pokusy o subregionální separatismus bez ohledu na ustanovení ústavy, která to neumožňuje. Tento separatismus se projevuje především v lokalitách bohatých na ropu či plyn. Někdy je vyvolán i obavou ze sektářského chování většinového etnika či konfese. Křesťané v Ninive své federální nároky zaštit'ují federální ústavou, která dává náboženským a etnickým menšinám "administrativní práva", které si vykládají jako právo na vlastní region. Separatisté z Balad a Dudžajl prosazují tradičně připojení k Bagdádu. Lokalitu Nuchajb v provincii Anbar zase chtějí anektovat Kurdi jako sporné území. Podobně existuje spor o části governoratu Dijálá–Chánáqín, který si nárokují Kurdové, ale šíté teritoriální změnu odmítají.

Premiér Málíkí se dostal pod tlak regionalistů z Kurdistánu požadujících řešit sporná území, šítského jihu (regiony Basra a Wasít) a sunnitů, což si vynucuje přijmou spravedlivé systémové rozhodnutí, které nebude zvýhodňovat jednotlivé provincie a etnika. V opačném případě, pokud převáží autokratický sektářský přístup, může hrozit i občanská válka, jak varovali v lednu 2012 tři přední sunniťtí představitelé- I. Alláwí, O. Nudžaiří a R. Essáwí (Allawi 2011). Nudžaiří, mluvčí parlamentu za blok Iráqíja, varoval vládu, že sunnitské provincie se separují od Iráku, pokud nezajistí politickou spravedlnost (Visser 2011c).

7. Irák na průsečíku vlivu regionálních mocností

Regionální mocnosti mají větší schopnosti v porovnání s USA ovlivňovat situaci v Iráku podle svých specifických zájmů, což je dáno historickým dědictvím vzájemných sociálních vazeb, náboženského sblížení existující bez ohledu na moderní mezinárodní hranice.

Od roku 2003, kdy byla narušena mocenská konstelace v Iráku ve prospěch většinové šíitské komunity, byla patrná snaha Turecka hrát úlohu mocnosti vyvažující narůstající iránský vliv. Ankara se vydávala za ochránce menšinové sunnitské komunity. Po odchodu americké armády je tato úloha stále patrnější, což bylo dáno i malou funkčností Ligy arabských států v důsledku událostí tzv. „arabského jara“ i menšího zájmu Saúdské Arábie i Egypta. V tomto kontextu označovali iráctí šíité současnou tureckou zahraničně-politickou i ekonomickou strategii za „neosmanismus“ zaměřený na posilování vlivu v zemích bývalého osmanského impéria.

Íránsko-turecká rivalita v Iráku byla až do konce 19. století přirozeným jevem. V současné době Turecko stanovilo novou strategii. Jeho prvořadým zájmem v Iráku bylo vybalancovat iránský vliv, chránit sunnitskou a turkmenskou menšinu před šíitským či kurdským útlakem, nedopustit přeměnu kurdské autonomie v nezávislý stát. Nezanedbatelný byl i ekonomický zájem. Turecko bylo v roce 2011 druhým největším obchodním partnerem Iráku po Íránu, když jeho export činil 12 mld. USD. Turecko patřilo i mezi přední dovozce irácké ropy.

Po stažení americké armády z Iráku k 31.12. 2011 se stal Írán dominantní velmocí prosazující svůj vliv v Iráku prostřednictvím vazeb na šíitské organizace a milice (ISCI, sadristi). Udržuje dobré kontakty i s některými kurdskými a sunnitskými lidry. Považuje jižní, převážně šíitský Irák, jako zázemí pro uplatňování své regionální strategie (Stansfield 2007). Stabilní a spřátelený Irák by se měl stát mostem k pronikání Íránu do levantských zemí.¹⁵ Írácké ministerstvo zahraničí dalo najevo, že si nepřeje zasahování Íránu do vnitřních záležitostí.¹⁶ V souvislosti s občanskou válkou v Sýrii vzrůstá význam Iráku pro iránský režim. V sunnitských zemích je Írán podezírán, že chce vytvořit „šíitský pŕlměsíć“ zemí od Zálivu ke Středoziemnímu moři (Írán, Irák, Sýrie, Libanon). Arabské jaro vyneslo k moci umírněné sunnitské islamisty (zvláště Muslimské bratrstvo), které mají lepší vztahy s Íránem než předchozí nacionalistické, prozápadní vlády.

Írán není ale v Iráku příliš oblíbený, a to dokonce platí i pro šíitskou, z velké části sekulární komunitu, a proto se ani nesnaží vyvázet svůj model vládnutí-velájatu faqih. Vyhovoval by mu stabilní, demokratický, federální Írán s dominantním vlivem přátelsky nakloněných šíitů ve vládě a parlamentu.

---

¹⁵ Dne 19.1.2012 řekl vlivný velitel iránských jednotek Quds Force, brigádní generál Qasem Soleimani, že jeho země tak či onak kontroluje Irák a jižní Libanon a je schopna ovlivnit vytváření islámských vlád za účelem boje proti arogantním mocnostem (Idžábát Google 2012).

¹⁶ Náměstek ministra zahraničních věcí Labíd Abbáwí např. varoval iránského velvyslance, aby se zdržel takových prohlášení, které mohou být vykládána jako vměšování do vnitřních záležitostí země (Ministry of Foreign Affairs of Republic of Iraq 2002).

Dlouhodobě usiloval o oslabení a odchod americké armády z Iráku, což se mu splnilo v prosinci 2011.

Vliv na státoprávní problematiku mají země podporující finančně i politicky sunnitskou menšinu- Jordánsko a především Saúdská Arábie, která má silné antipatie vůči premiéru Málíkímu. Preferovala by za současného poměru sil i rozdělení Iráku. Šíité mají značný zájem na udržení režimu Bašára Asada v Sýrii, který je dlouhodobým spojencem šíitského Íránu. Jsou proti vměšování Západu, LAS i Turecka do vnitropolitických záležitostí Sýrie. Sadrovcí dokonce posílají své bojovníky a zbraně na pomoc Asadovi.

Všechny tyto země mají klientelistické vztahy s preferovanými komunitami a vystupují mnohdy i jako garanti jejich bezpečnosti a kulturního rozvoje. Jejich přímý vliv na státoprávní uspořádání v Iráku je nesporný, pozitivní a mnohdy i negativní.

Závěr

Šest let, které uplynuly od schválení irácké ústavy, přesvědčivě prokázaly, že vytváření nových regionů je sice technicky jednoduché podle ústavy a zákona o provinciích, ale složitá etnická, konfesní a kmenová mapa Iráku nedovolila tento strategický cíl splnit. Neexistuje de facto etnicky čistý region a vytvoření etnicky heterogenních regionů by zřejmě provokovalo další konflikty. Původní americká vize „soft federation“ tří regionů (kurdského, šíitského a sunnitského) se ukázala jako prakticky nedosažitelná, protože kromě Kurdů ji žádná komunita nepodpořila z obavy z růstu sektářství. Sunnitě tradičně prosazovali silnou centrální vládu. Jejich příklon k regionalismu v posledních dvou letech v případě dvou provincií byl dán spíše energetickou soběstačností (Anbar) a obavou protisunnitského centralismu Málíkího vlády (Saláhuddín). Většina sunnitů nadále preferuje centralizovaný, silný stát a příklon k federalismu by nejspíše rozdělil, oslabil sunnitskou komunitu. Zájem o regionalismus je dán i politickými důvody vysvětlitelnými snahou sunnitů získat na svou stranu Kurdy při novém měření sil s šíitskými centralisty z Málíkího vlády.

Aktivní šíitský zájem o vytváření federativního regionu osídleného převážně šíity byl omezený na období let 2005-2007 a prosazovalo ho de facto pouze proiránské hnutí ISCI (SCIRI) a představitelé bohatých ropných regionů na jihu (Basra). V současnosti převažuje podpora centralizačnímu úsilí Málíkího vlády, což je dáno mocenskou dominancí šíitské komunity po posledních volbách i tvrdým postojem premiéra k sadristům. Stoupenci Málíkího v současnosti pohodlně přehlasují jakoukoli sunnitsko-kurdskou koalici v parlamentu a mají pod kontrolou klíčové (hlavně silové) ministerské posty. Zesílila i jejich spolupráce s Íránem, možná pod vlivem syrské občanské války. Cílem premiéra Málíkího je vybudovat silný centralizovaný arabský, asymetrický federální stát,

v kterém bude dominovat šíitská komunita na úkor sunnitů a v kterém jediný kurdský federativní region bude mít minimálně pravomocí.

Oba kurdské regiony pod vládou dvou hlavních politických strana (PUK a KDP) vystupují jednotně se záměrem vytvořit federaci (nebo i konfederaci), posílit maximálně pravomoci regionální vlády v ekonomické oblasti, jak o tom svědčí enormní zájem Kurdů o připojení Kirkúku, těžbu ropy ve sporných územích a svévolné uzavírání kontraktů či udělování těžebních licencí cizím společnostem bez předchozího souhlasu centrální vlády. Kurdové mají zájem, aby federální vláda v Bagdádu (ať už sunnitská či šíitská) nebyla příliš silná a neohrozila jejich zájmy.¹⁷ Malíkiho centralizační úsilí vytváří podmínky pro formování sunnitsko-kurdské politické aliance. Strategickým zájmem Kurdů je zprvu vytvoření kurdského federativního regionu s maximálními pravomocemi ve všech oblastech. Poté, až nastane vhodná regionální situace, budou Kurdové připraveni vyhlásit samostatnost, kterou podporuje v současnosti asi 50% Kurdů. Mají však obavy z reakcí Turecka a Íránu, tj. států s početnou kurdskou komunitou, které se obávají iredentistických cílů potencionálního kurdského státu.

Sunnitská komunita, která několik století vládla v provinciích Iráku, se nesmířila s novou, nevýhodnou mocenskou konstalací způsobenou vnějším vojenským zásahem. Perspektiva vytvoření silné sunnitské vlády v Iráku prostřednictvím řádných parlamentních voleb je mizivá a vznik sunnitských federativních regionů, chudých na ropu či plyn, neláká většinu sunnitů a spíše rozděluje komunitu. Sunnité hledají spojence, který by vyrovnal negativní dopady Málíkiho centralizačního úsilí. Nachází ho zatím ve spojení s kurdskou regionální vládou, které urychlilo rozkol uvnitř sunnitského bloku v ose centralisti-regionalisti. Projevují i zájem o spolupráci s regionálními sunnitskými mocnostmi, především Tureckem, Saúdskou Arábií, ale rovněž i s USA s cílem vybalancovat vliv Íránu a hegemonii šíitů v Iráku.

Četní pozorovatelé zastávají názor, že Irák stojí na pokraji občanské války a připomíná jim v mnoha ohledech spíše Somálsko v 90. letech. Mír a stabilita byla spojována s ustanovením demokratického, federativního státu. Jaký model federace by byl pro Irák vhodný? Švýcarský model vycházející z dobrovolnosti, zájmu komunit či federace dohodnutá elitami ze shora (Jižní Afrika či Etiopie) se nejeví jako vhodné modely s ohledem na multietnické, multikonfesionální rozpory. Nejvíce akceptovatelný je španělský model federace ze zdola, ale ve Španělsku probíhal souběžně proces národního usmíření a odpuštění. V Iráku se rozpory mezi sunnity a šíity naopak vyostřují. Bylo by proto potřebné, aby premiér Málíký plnil podobnou roli jako španělský král. Zasadil by se o spravedlivou federaci v souladu s vůlí občanů a zabránil by návratu diktatury.

---

¹⁷ Blízký příbuzný Masúda Barzáníko, předsedy KDP, Adham Bárzání řekl, že v případě, že Irák obnoví svoji sílu, využije ji nepochybně proti Kurdům (As-Sumaríja 2012).

Analytický tým Iraq study Group navrhoval kompromis na způsobu Daytonských dohod mezi třemi komunitami doplněný adekvátním přerozdělením moci. V Bosně však nad aplikací dohod dohlížela silná americká armáda, ale z Iráku nedávno odešla. Ani multietnické dohody na způsob libanonského národního paktu, s přesným stanovením kvót na přerozdělení moci na základě procentuálního podílu komunit, se nejeví nadějně, protože menšinová sunnitá a v současnosti dominantní šiitá by takové trvalé odepsání svých mocenských ambicí nepřistoupili. Irák vykazoval dlouhou dobu poměrně silnou tendenci produkovat různé diktatury, pro něž by se závazný dokument národního paktu stal dříve či později bezcenným cárem papíru. Objevují se i silné vize zhroutěného státu z důvodů krvavé občanské války (fitna), jehož sunnitská část se připojí k porevoluční sunnitské Sýrii a šiitský jižní a střední Irák s Íránem. Potencionálně iredentistický Kurdistán by byl násilím rozdělen mezi Írán a Turecko. V Iráku existuje ještě dost sil, které by odmítly takové „konečné řešení“ a věří stále v národní usmíření.

Podle zjištění agentury Gallup z roku 2011 pesimismus (až anomie) ve vztahu k budoucnosti je nejsilnější na Blízkém východě u Iráčanů a Libanonců. Východiskem z daného stavu je naplněná vůle většiny Iráčanů, kteří si přejí podle nedávných průzkumů silnou centrální vládu a posílení irácké identity na platformě nekonfesního občanství. Ideálním řešením by mohl být osvícený, silný politik, který se povznese nad konfesní, etnickou, kmenovou či klanovou identitu a bude prosazovat spravedlivou politiku vůči všem občanům bez rozdílu. Musí být zárukou důsledného národního usmíření, respektování vůle občanů vyjádřených ve volbách a spravedlivého přerozdělení moci. Musí být schopen řešit složité ekonomicko-sociální problémy a zajistit poskytování standardních veřejných služeb pro občany. Osvícený panovník musí být kontrolovaný demokratickými institucemi v souladu s ústavou. Premiér Málíkí zatím tuto roli nespĺňuje. Klíčové bude rovněž spravedlivé, proporcionální přerozdělení zisků z ropy mezi všechny regiony. S ohledem na značnou etnicko-konfesní heterogenitu provincií Iráku bude racionální vytvořit zatím arabsko-kurdskou nesektářskou, demokratickou dvoufederaci. Takové řešení by mělo získat podporu sousedních arabských zemí, Íránu, Turecka a arabských zemí.

Seznam literatury:

ALLAWI, A. – NUJAIIFI, O. – AL-ESSÁWÍ, R. (2011): How to Save Iraq from Civil War. *New York Times* 28. 12. 2011. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/12/28/opinion/how-to-save-iraq-from-civil-war.html?_r=1&pagewanted=all>.

ANDERSON, L. (2007): The Role of Political Parties in Developing Kurdish Nationalism. In: AHMED, M. M. A. – GUNTER, M. (2007): *Evolutions of Kurdish Nationalism*. Calif. : Mazda Publisher.

AS-SUMARÍJA (2012): Muqrab min al-Bárzání ju´akkadu anna al-´Iráq idhá ista´áda quwwatahu sajastachdimuhá didda al-Kurd (Příbuzný Barzáního tvrdí, že pokud Irák opět nabude síly, použije ji proti Kurdům [online]. *As-Sumaríja* 5. 2. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://www.alsumarianews.com/ar/1/35868/news-details-.html>>.

BANDOW, D. (2011): U.S. Should Leave Iraq for Good. *Cato Institute* [cit. 2011-12-09]. Dostupné z: <<http://www.cato.org>>.

BATATU, H. (1996): *The Old Social Classes and Revolutionary Movements of Iraq*. Princeton: Princeton University Press.

BBC – ARABIC (2008): Tálabání jas´á li waqfi qarári al-Málikí li taškíli madžálisi al-isnád (Talabání usiloval o zastavení vytváření podpůrných rad) [online]. *BBC- Arabic.com* 3. 12. 2008 [cit. 2011-09-29]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_7762000/7762752.stm>.

BEEHNER (2007): What Model Should Iraq Follow after U.S. Forces Withdraw? *Council on Foreign Relations* [cit. 2011-11-15]. Dostupné z: <<http://www.cfr.org/iraq>>.

BRINKENHOFF, D. W. – JOHNSON, R. W. (2009): *Decentralised Local Governance In: Fragile States: Learning from Iraq*. Munich-MPRA: Research Triangle Institute [cit. 2010-03-19]. Dostupné z: <http://www.mpra.ub.uni.muenchen.de/21505/1/Decentralized_local_governance_in_fragile_states.pdf>.

CATO (2009): *Cato Handbook for Policy Makers*, 7 vyd. Cato Institute.

CORDESMAN, A. H. (2010): *The Uncertain Security Situation in Iraq*. 17. 2. 2010 [cit. 2011-11-28]. Dostupné z: <<http://csis.org/publications/uncertain-security-situation-iraq>>.

DAVIS, E. (2008): The Puzzle of Federation in Iraq. *Middle East Report*, Vol. 38: MER 247, Summer 2008, p. 43-47.

Dostupné z: <<http://www.ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol75/iss2/20>>.

EDMONS, C. (1957): *Kurds, Turks, Arabs*. Oxford: Oxford University Press.

EISENSTADT, M. – KNIGHTS, M. – ALI, A. (2011): *Iran´s Influence in Iraq* [online]. Policy Focus April 2011 [cit. 2011-10-02]. The Washington Institute. Dostupné z: <http://www.pdfdownload.org/pdf2html/pdf2html.php?url=http%3A%2F%2Fwww%2Ewashingtoninstitute%2Eorg%2Fuploads%2FDocuments%2Fpubs%2FPolicyFocus111%2Epdf&images=no>.

FELDMAN, N. – MARTINEZ, R. (2006): Constitutional Politics and Text in the New Iraq: An Experiment in Islamic Democracy. *Fordham Law Review* 883, vol. 75, issue 2.

FELDMAN, N. – MYERS, J. (2004): *What we Owe Iraq: War and Ethics of Nation Building*. Princeton: Princeton University Press.

GALBRAITH, P. W. – SCHUSTER, S. (2006): *The End of Iraq*. N.Y.-London-Toronto-Sydney.

GALLUP (2011): *Economic Outlook in the Middle East and North Africa* [cit. 2011-09-22]. Dostupné z: < www.gallup.com/pool/>.

GILETTE, R. (2010): *The Gravest Danger: Kurdish Identity, Local Power Politics and the Future of Iraqi Federalism*. 1. 5. 2010 [cit. 2011-12-28]. Dostupné z : <<http://hdl.handle.net/1961/10027>>.

GO PETITION (2007): *STOP US Congress VOTE to partition Iraq* [online]. Go Petition 18. 10. 2007 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <<http://www.gopetition.com/petitions/stop-us-congress-vote-to-partition-iraq.html>>.

Going Global East Meets West Archives (2011): *Maliki coalition meets Sadr Oil Demands* [online]. *September 16* [cit. 2011-10-20]. Dostupné z:< <http://articlesofinterest-kelley.blogspot.com/2011/09/maliki-coalition-meets-sadr-oil-demands.html>>.

GREEK-TURSKISH FORUM (2007): Kurdistan-Draft Constitution [online]. *Greek-Turkish International Forum* 7. 7. 2007 [cit. 2011-12-09]. Dostupné z: <http://greeturkish.18.forumer.com/a/kurdistan-constitution_post3372.html>.

HANLON, M. E. (2011): Iraq on the Brink [online]. *Brookings* [cit. 2011-10-25]. Dostupné z: <<http://www.brookings.edu/research/opinions/2011/12/24-iraq-ohanlon>>.

HERADSVEIT, D. – HVEEM, H. (2004): *Oil in the Gulf: Obstacles to Democracy and Development*. Aldershot: Asghate.

JABAR A. F. (2003): Clerics, Tribes, Ideologues and Urban Dwellers in the South of Iraq: the Potential for Rebellion. In: DODGE, T. – SIMON, S.: *Iraq at the Crossroads: State and Society in the Shadow of Regime Changes*. Oxford: University Press Inc. International Institute for Strategic Studie. Adelphi Paper 354, s. 162-177.

KNIGHTS, M. – MCCARTHY (2008): Provincial Politics in Iraq. Fragmentation or New Awakening? *Policy Focus* 81, April. Washington Institute For Near East Policy.

KNIGHTS, M. - MCCARTHY, E. (2008): Provincial Politics in Iraq: Fragmentation or New Awakening? Annexes [online]. *The Washington Institute for Near East Policy* [cit. 2011-10-05]. Dostupné z: <<http://www.policypointers.org/Page/View/7406>>.

KRAMER, A. E. (2011): Iraq Arrest More in Wake of Tip about Coup. *New York Times*, October 31 2011 [cit. 2011-12-13]. Dostupné z <http://www.nytimes.com/2011/11/01/world/middleeast/iraq-arrests-more-in-wake-of-libyan-tip-about-coup.html?_r=1>.

LANDO, B. (2011): Iraqi Vice President Tariq al-Hashimi speaks during a News Conference in Baghdad [online]. *Iraq Oil Report* 26. 10. 2011 [cit. 2011-09-26]. Dostupné z: < <http://www.iraqoilreport.com/oil/qa-vice-president-tariq-al-hashimi-6405/>>.

MAZEL, M. A. (2010): *Iraq Constitution: Petroleum Resources Legislation and International Policy*. Hamburg: disserta Verlag.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF REPUBLIC OF IRAQ (2012): Minister of Foreign Affairs Hoshiyar Zebari and senior officials of the Ministry received in the Grand Hall of Honor at the Bagdad International Airport Mr. Saeed Jalili [online]. *Ministry of Foreign Affairs of Republic of Iraq* [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.mofa.gov.iq/en/articles/display.aspx?gid=1&cid=12097>.

MSNBC (2005): Iraq Constitution, Conflict in Iraq [online]. *msnbc.com* 10. 16. 2005 [cit. 2011-10-27]. Dostupné z: http://www.msnbc.msn.com/id/9719734/ns/world_news-mideast_n_africa/t/full-text-iraq-constitution/.

Muqrab min al-Bárzání ju´akkadu anna al-´Iráq idhá ista´áda quwwatahu sajastachdimuhá didda al-Kurd (Příbuzný Barzáního tvrdí, že pokud Irák opět nabude síly, použije ji proti Kurdům, As-Sumaríja [online] [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.alsumarianews.com/ar/1/35868/news-details-.html>.

MUSINGS ON IRAQ (2008): Could Maliki Be Deposed? [online]. *Musings on Iraq* 23. 11. 2008 [cit. 2011-09-25]. Dostupné z : <http://www.musingsoniraq.blogspot.com/2008/11/>.

MUSINGS ON IRAQ (2009): New Iraqi Opinion Pool on Preferences and Federalism before Provincial elections [online]. *Musings on Iraq* 24. 1. 2009 [cit. 2011-09-13]. Dostupné z: <http://musingsoniraq.blogspot.com/2009/01/new-iraqi-opinion-poll-on-preferences.html> .

O´LEARY, B. – BATEMAN, D. (2008): *Article 140: Iraq´s Constitution, Kirkuk and disputed Territories*. May 7. University of Pennsylvania. Dostupné z: http://www.kncna.org/docs/pdf_files/oleary_paper.pdf.

O´LEARY, B. (2009): *How to Get Out of Iraq with Integrity*. University of Pennsylvania Press.

O´LEARY, C. (2007): Communalism in the Future Iraq. In: MAC DONALD, CH. – O´LEARY, C.: *Kurdish Identity: Human Rights and Political Status*. Tallahassee FL: University of Florida Press.

PHILLIPS, D. L. (2005): *Loosing Iraq: Inside the Postwar Reconstruction Fiasco*, Westview Press.

POLACK, K. a kol. (2010): Strategy for Iraq Moving Forward, Analysis Paper, Vol. 22, December. The Saban Center for Middle East Policy .

POLLACK, K. (2011): Understanding the Iraq Crisis [online]. The Brookings Institution [cit. 2011-12-24]. Dostupné z: http://www.brookings.edu/opinions/2011/1224_Iraq-pollack.aspx.

RAHIM, B. (2007): Ayatollah Sistani and the Democratization of Post-Ba´athist Iraq [online]. United States Institute of Peace [cit. 2011-10-14]. Dostupné z: <http://www.usip.org/publications/ayatollah-sistani-and-democratization-post-baathist-iraq> .

SAWA (2011): Salih al-Maliki says that the Policy Threatens the Outbreak of a New Civil War in Iraq. [cit. 2011-09-15]. *Sawa radio* 14. 12. 2011 [cit. 2011-12-20]. Dostupné z: http://216.54.9.218/arabic_news.aspx?id=8070607&cid=5

Special Inspector General for Iraq Reconstruction (2011): Quarterly Report to United States Congress, 30. 10. 2011 [online]. SIGIR [cit. 2011-11-30]. Dostupné z: <<http://www.sigir.mil/publications/quarterlyreports/index.html>>.

STANSFIELD, G. (2007): Accepting Realities in Iraq. *Middle East Programme Briefing Paper*, MEP BP 07/02. London: Chatham House.

Tasríhu Qásim Sulajmání (Prohlášení Kásima Sulajmáního) [online]. *Idžábát Google* [cit. 2012-02-07]. Dostupné z < <http://www.lebanese-forces.org/forum/showthread.php/54137>> .

VISSER, R. – STANSFIELD, G. a kol. (2007): *An Iraq of its Regions. Cornerstones of a Federal Democracy*. London: Hurst and Company.

VISSER, R. (2004): Shi'í Perspectives in a Federal Iraq: Territory, Community and Ideology in Conceptions of a New Policy. In: HERADSTVEIT, D- HVEEM, H. (2004): *Oil in the Gulf: Obstacles to Democracy and Development*. Burlington: Asghate Publishing Company, s. 125-167.

VISSER, R. (2006): Centralism and Unitary State Logic in Iraq from Midhat Pasha to Jawad al-Maliki: A Continuous Trend? [online]. *Historiae* 22. 4. 2006 [cit. 2011-12-02]. Dostupné z: <<http://www.historiae.org/maliki.asp>>.

VISSER, R. (2009): The New Federalism Jurisprudence of the State of Law Alliance, [online]. *Iraq and Gulf Analysis* November 11 2011 [cit. 2011-10-12]. Dostupné z: < <http://gulfanalysis.wordpress.com/2011/11/11/the-new-federalism-jurisprudence-of-the-state-of-law-alliance/>>.

VISSER, R. (2010): *A Responsible End?: The United States and the Iraqi Transition, 2005-2010*. Charlottesville, Just World Books.

VISSER, R. (2011a): Subgovernorate Separatism in Iraq: New Examples from Dujayl and Balad [online]. *Iraq and Gulf analysis* [cit. 2011-09-11]. Dostupné z: <<http://www.gulfanalysis.wordpress.com/2011>>.

VISSER, R. (2011b): VP Biden and the Great American Reposture in the Middle East [online]. *Iraq and Gulf Analysis* [cit. 2011-12-02]. Dostupné z: <<http://gulfanalysis.wordpress.com/2011/12/02/vp-biden-and-the-great-american-reposture-in-the-middle-east/>>.

VISSER, R. (2011c): Nujayfí's Separatist Threat and the Reactions [online]. *Iraq and Gulf Analysis* 28. 6. 2011 [cit. 2011-09-15]. Dostupné z: <http://gulfanalysis.wordpress.com/2011/06/28/nujayfi-separatist-threat-and-the-reactions/>